

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГРИНЬОВА Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Наукові інтереси: формування готовності майбутніх фахівців до управління навчальною діяльністю здобувачів освіти.

МАХИНЯ Наталія Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет.

Наукові інтереси: формування готовності майбутніх фахівців до управління навчальною діяльністю здобувачів освіти.

МОВЧАН Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: формування готовності майбутніх фахівців до управління навчальною діяльністю здобувачів освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HRYNIOVA Maryna Viktorivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Rector, Poltava National Pedagogical University named after V. G. Queen

Circle of scientific interests: formation of readiness of future specialists to manage educational activities of education seekers.

MAKHYNIA Nataliya Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Humanitarian Technologies, Cherkasy State University of Technology.

Circle of scientific interests: formation of readiness of future specialists to manage educational activities of education seekers.

MOVCHAN Valentina Ivanivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary Education, Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi.

Circle of scientific interests: formation of readiness of future specialists to manage educational activities of education seekers.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2024 р.

УДК: 378.018.8:373.5.011.3-051]:316.77-047.22]:303.72](045)

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.024

КУЧАЙ Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>

e-mail: tetyanna@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

КУЧАЙ Тетяна Петрівна. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкрито педагогічний потенціал освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Встановлено що він є резервом освітнього простору і проявляється в поетапному створенні мотиваційно-когнітивної, операційно-діяльничої, ціннісно-рефлексивної сфер мовно-комунікативної компетентності у процесі рефлексії здобувача в умовах міжкультурної комунікації. Визначено структуру особистісного потенціалу вчителя. Досліджено можливості педагогічного потенціалу освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Ключові слова: педагогічний потенціал, освітній процес, формування, мовно-комунікативна компетентність, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, комунікація, майбутні учителі, початкові класи.

KUCHAI Tetiana Petrivna. PEDAGOGICAL POTENTIAL OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN FORMING LANGUAGE AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY CLASSES

The article reveals the pedagogical potential of the educational process in the formation of language and communicative competence of the future teacher. It has been established that it is a

reserve of educational space and is manifested in the step-by-step creation of motivational-cognitive, operational-activity, value-reflective spheres of language-communicative competence in the process of reflection of the acquirer in the conditions of intercultural communication. The structure of the personal potential of the primary school teacher is determined: qualification, psychophysiological, educational, creative, communicative and moral potentials. The possibilities of the pedagogical potential of the educational process in the formation of linguistic and communicative competence of the future primary school teacher were investigated.

The issue of realizing the pedagogical potential of the educational process in the formation of linguistic and communicative competence of future primary school teachers is revealed. It is proved that the project is a work independently planned and implemented by the winners, in which speech communication is woven into the intellectual and emotional context of their communicative and cognitive activity. The connection of the project with a specific educational and communicative situation has been established. The properties of the educational and communicative situation are revealed.

It has been established that the main one in the triad of means of formation of linguistic and communicative competence is dialogue. The essence of dialogue is revealed as a special linguistic and communicative environment containing a mechanism for the formation and self-justification of an individual in the conditions of a plurality of cultures.

Methods of determining the level of formation and dynamics of mastering linguistic and communicative competence are proposed.

It has been proven that the pedagogical potential of the educational process in the combination of opportunities, abilities, and resources ensures the productivity of the formation of language and communicative competence of the future teacher, as it allows to create a motivational-cognitive, operational-active, value-reflective basis of this competence in the process of enriching the individual language experience of the acquirer in the conditions of intercultural communication, the structural components of which (cognitive experience, metacognitive experience, intentional experience) are the addressees of pedagogical influences; to develop the subjectivity of the future teacher as a result of changing the forms of subject-subject interaction (from prompting to action to self-organized action); to transform and complicate the character of learners' cognitive activity (from reproductive to heuristic to the learners' construction of their own creative language activity) when using a triad of learning tools (dialogue of cultures, educational and communicative situations, projects).

Keywords: *pedagogical potential, educational process, formation, linguistic and communicative competence, subject-subject interaction, communication, future teachers, primary classes.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Необхідність формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів зумовлена змінами соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства; переорієнтування сучасної освіти на гуманістичні пріоритети; збільшеними вимогами до особистості та професійної діяльності вчителя; потребою суспільства у вчителів, що має високий рівень мовно-комунікативної компетентності; недостатньою розробленістю цієї проблеми в теорії та практиці педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен педагогічного потенціалу характеризується у науковій літературі через професіоналізм та майстерність вчителя (Л. Байдюк [2], Л. Бірюк [3], В. Васенко [4], Н. Лопатинська [6] та ін.). У загальному дослідниками цей термін використовується в широкому аспекті, зокрема через приведення в дію внутрішніх рушійних сил педагогічного процесу.

Поняття «педагогічний потенціал» збігається з філософсько-соціологічними, психолого-педагогічними категоріями, що позначають можливості людини, яка займається педагогічною діяльністю. Цей термін частково

збігається з ними за змістом, але не тотожний їм. На нашу думку, це комплексне поняття.

Необґрунтованими є питання формування мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів в аспекті розкриття педагогічного потенціалу забезпечення цього процесу.

Метою статті є розкриття сутності педагогічного потенціалу освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний потенціал освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя розглядається як резерв освітнього простору і проявляється в поетапному створенні мотиваційно-когнітивної, операційно-діяльнісної, ціннісно-рефлексивної сфер мовно-комунікативної компетентності у процесі рефлексії здобувача в умовах міжкультурної комунікації.

Структура особистісного потенціалу вчителя включає як елементи: професійні знання, уміння, навички (кваліфікаційний потенціал); працездатність (психофізіологічний потенціал); інтелектуальні здібності (освітній потенціал); креативні здібності (творчий потенціал); здатність до співробітництва та

взаємодії (комунікативний потенціал); ціннісно-мотиваційну сферу (моральний потенціал). Така багатовимірність зв'язків, що характеризує взаємоперехід структурних елементів потенціалу з віртуального стану в актуальний, відображає багатоплановість реальних можливостей, властивих будь-якому процесу розвитку.

Мовно-комунікативна компетентність майбутнього вчителя як професійно значуща інтегративна якість особистості характеризується сукупністю мотивів (прагнення стати професіоналом, людиною культури; прагнення особистісного самовдосконалення), цінностей (ставлення до педагогічної діяльності як до цінності; діалогова взаємодія різних суб'єктів), знань (сукупність знань про мову, культуру, сутність та способи саморозвитку мовно-комунікативної компетентності; практичне володіння мовою; здатність до систематизації та узагальнення знань), умінь (вибирати мовні засоби для вступу в міжкультурну комунікацію з носіями іншомовної культури; передавати інструментарій самопізнання і саморозвитку іншому; рефлексувати власну мовну педагогічну діяльність і поведінку).

Дослідження педагогічного потенціалу освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів дозволило виявити його можливості:

- спонукати здобувача до поступового руху від репродуктивної до евристичної діяльності до побудови своєї творчої мовно-комунікативної діяльності;
- забезпечувати перехід від монологічного висловлювання до вищого (діалогу), а від нього до полілогу;
- не обмежуватися простим засвоєнням знань, а породжувати особистісно значущі знання, усвідомлювати та ставити мету учіння;
- сприяти становленню самостійності здобувача; вибудовувати взаємини співробітництва, взаєморозуміння, інтересу до особистості партнера, що виявляються у прагненні йти назустріч один одному в міжкультурній комунікації;
- сприяти усвідомленню потреби у формуванні необхідного рівня мовно-комунікативної компетентності.

Реалізація педагогічного потенціалу освітнього процесу потребує: зміни мотивації здобувача в мовній педагогічній діяльності від зовнішньоімперативної (виконання завдань вчителя) до ціннісної (особистісно значущої); створення основи мовно-комунікативної компетентності у процесі рефлексії та збагачення індивідуального мовного досвіду в умовах міжкультурної комунікації; розвитку суб'єктності майбутнього вчителя внаслідок зміни

форм суб'єкт-суб'єктної взаємодії (від спонукання до дії до самоорганізованої дії); перетворення та ускладнення характеру пізнавальної діяльності здобувачів (від репродуктивної до евристичної до побудови власної творчої мовної діяльності) при використанні тріади засобів навчання (діалог культур, навчально-комунікативні ситуації, проекти), що сприяло переведенню процесу формування мовно-комунікативної компетентності у процес саморозвитку.

У тріаді засобів формування мовно-комунікативної компетентності («діалог культур», «навчально-комунікативна ситуація» та «проектна діяльність») системоутворюючим ядром, в якому перегинаються і взаємодіють ці поняття, є комунікативно-пізнавальна діяльність. Тріада засобів формування мовно-комунікативної компетентності можлива на основні значення для освіти: активізації індивідуальних інтересів здобувачів; предметної та суб'єктної значимості активності кожного здобувача; опори на його творчі здібності та культурний досвід; позитивної емоційної сфери самоосвіти; значної пошукової мотивації здобувачів в індивідуальному розвитку («хочу все знати, мені все цікаво»); очікування успішності діяльності (навчальної та позааудиторної), її результативності та продуктивності.

Проект – це самостійно планована та реалізована здобувачами робота, в якій мовленнєве спілкування вплетено в інтелектуально-емоційний контекст їхньої комунікативно-пізнавальної діяльності. Здобувачам надаються творчі можливості здійснити навчання в межах заданої теми і самостійно знаходити необхідну інформацію не тільки з підручників, але й інших джерел. Їм дається можливість самим конструювати зміст спілкування. Як правило, виконання завдань проекту виходить за межі заняття і вимагає багато часу та особливих методичних зусиль викладача. Викладач не виступає у ролі контролера, а стає рівноправним учасником розмови. У проекті здійснюється взаємодія здобувачів один з одним та викладачем. Проектні форми роботи не обмежуються перетворенням знань, умінь, навичок здобувачів, а спрямовані на їх практичні дії через емоційну сферу, створюючи психологічний клімат невимушеної та природної поведінки учасників, забезпечуючи мотивацію навчання [5, с. 13].

Оскільки будь-який проект починається з конкретної ситуації, проблеми, які потребують вирішення, пошук засобів формування мовно-комунікативної компетентності свідчить про те, що важливим засобом її формування у здобувачів є навчально-комунікативні ситуації.

Навчально-комунікативна ситуація в межах діалогу культур характеризується тим, що вона: обов'язково є діалогічною; життєво контекстуованою – будь-яке пізнавальне завдання знаходиться в координатах життєдіяльності здобувача; особистісно затребуваною – можлива лише у вільній, творчій, продуктивній діяльності.

Як зазначає М. Слюсар, системоутворюючим компонентом навчально-комунікативної ситуації є соціальні взаємодії та взаємини між учасниками, а в самій системі взаємодії центральним динамізуючим фактором є система фаз співпраці викладача зі здобувачами, що визначає характер взаємодій здобувачів один з одним. У навчально-комунікативних ситуаціях можливе виділення від трьох до семи фаз співробітництва: 1) вступ до діяльності; 2) розділену дію; 3) імітовану дію; 4) підтриману дію; 5) саморегульовану дію; 6) самоспонукальну дію; 7) самоорганізовану дію [4, с. 573].

Основна властивість навчально-комунікативної ситуації, зокрема її проблемність, дозволяє здобувачам не обмежуватися простим засвоєнням знань, а дає можливість набувати нові знання та нову мету учіння. У межах навчально-комунікативної ситуації відбувається зміна характеру пізнавальної діяльності здобувачів, що передбачає їх поступовий рух від репродуктивної до евристичної діяльності до побудови власної творчої діяльності та усвідомлення ними потреби у формуванні необхідного рівня мовно-комунікативної компетентності. Змінюваність фаз співробітництва, їх динаміка та роль у психічному розвитку особистості здобувача доводять, що навчально-комунікативна ситуація є динамічним, перетворюваним під час навчання інструментом самоорганізації особистості, що забезпечує основну роль сенсотворення всіх етапах процесу формування мовно-комунікативної компетентності.

У триаді засобів формування мовної компетентності основним вважаємо діалог культур, оскільки аналіз робіт Н. Авдимицець [1], Л. Бірюк [3], які визначали діалог культур як особливе комунікативне середовище, дозволяє розглядати діалог культур одночасно і як умову, і як формування мовно-комунікативної компетентності. І навчально-комунікативна ситуація, і проєктна діяльність можливі лише за наявності збудованого мовно-комунікативного середовища.

Водночас, в основі навчально-комунікативної ситуації і проєктної діяльності лежить діалог як основа людського взаєморозуміння. Саме діалог розуміється як особливе мовно-комунікативне середовище, що містить механізм становлення та самооб-

ґрунтування особистості в умовах множинності культур, напружене міжсуб'єктне поле взаємного сенсу, яке створюється спільними креативними зусиллями суб'єктів, що творять нове, загальний спосіб освоєння духовно-ціннісних основ буття, спосіб самовизначення та самоздійснення [7, с. 96].

Діалог культур має значний педагогічний потенціал у формуванні мовно-комунікативної компетентності, оскільки саме він дозволяє діахронічно і синхронічно змодельовати діалог у часі, щоб простежити, як змінюється мова, які процеси відбуваються у культурі, музиці, мистецтві, літературі як із позицій минулих років, і сьогодення.

Важливо, що під час діалогу культур викладач та здобувачі проходять кілька рівнів: толерантність (розвиток у індивіда терпимості та ліберального ставлення до іншої культури, формування готовності допускати відхилення від загальноновизнаних стандартів); розуміння та прийняття іншої культури (вивчення та надання підтримки культурним відмінностям); повага культури (захоплення та висока оцінка культурних відмінностей); утвердження культурних відмінностей (відсутність стереотипів та активна позиція індивіда у затвердженні культурних відмінностей) [1, с. 102].

Безпосередньою метою реалізації діалогу культур є спрямований розвиток здобувача з високим рівнем мовно-комунікативної компетентності. Відповідно до поставленої мети є реалізації діалогу культур виділяють такі завдання:

1) створити передумови для розвитку індивідуальності особистості, її мовно-комунікативної компетентності, а саме: сформувати свідоме ставлення здобувачів до процесу формування мовно-комунікативної компетентності; активізувати індивідуальні інтереси здобувачів; розвинути здатність до адекватного сприйняття явищ, специфічних для кожної з культур; залучити здобувачів до цінностей іншої культури та забезпечити доступ до світової культури;

2) організувати навчання як діалог, що реалізується в комунікативно-пізнавальній діяльності, а саме: розвинути взаємодію в діалозі культур, що забезпечить перехід від максимальної допомоги викладача у вирішенні навчальних завдань до послідовної активізації активності здобувачів та появи позиції партнерства з викладачем до повної самоорганізації дій; забезпечити розвиток самостійності, ініціативності, активності та творчості як особистих якостей здобувачів.

Реалізація діалогу культур будується з урахуванням таких положень:

- кожен здобувач є носієм індивідуального мовного досвіду;

- адресатом педагогічних впливів є особливості складу та будови індивідуального мовного досвіду (когнітивний, метакогнітивний та інтенціональний компоненти);

- механізми інтелектуального розвитку особистості пов'язані з процесами, що здійснюються у просторі індивідуального мовного досвіду і характеризують його перебудову та збагачення, наслідком чого є зростання індивідуальних інтелектуальних здібностей;

- кожен здобувач має свій діапазон можливого нарощування інтелектуальних можливостей, і завдання викладача полягає у наданні йому необхідної допомоги засобами індивідуалізації навчальної та позааудиторної діяльності;

- критерії ефективності навчального процесу поряд зі знаннями, уміннями та навичками пов'язані з проявом основних показників рівня інтелектуального розвитку особистості у вигляді властивостей (компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція, унікальність складу розуму).

Виділення видів діяльності викладача та видів діяльності здобувачів у цілісному педагогічному процесі дозволить, на наш погляд, визначити послідовність етапів реалізації діалогу культур з метою формування мовно-комунікативної компетентності здобувачів. Діяльність здобувачів у аналізованому нами діалозі культур відповідає типовій структурі, представлений у роботі Л. Бірюк, оскільки включає такі прийоми: діагностику, мотивацію, цілепокладання, сприйняття інформації, планування, виконання, контроль, оцінювання [3, с. 164].

Ефективній реалізації діалогу культур сприяють: постійна актуалізація знань з дисципліни, висока мотивація до вирішення комунікативних завдань, включення механізму саморозвитку особистості з усіма властивими йому процесами (самопізнання, самоконтроль, самовизначення, самоуправління).

Методами визначення рівня сформованості та динаміки оволодіння мовно-комунікативною компетентністю є метод самооцінки та метод експертної оцінки.

Як вказує В. Зінченко, самооцінка означає не просто фіксацію рівня розвитку особистості, а ціннісне ставлення до її якостей, яке з необхідністю передбачає задоволеність позитивними якостями та потребу в їх закріпленні, незадоволеність негативними або недостатньо розвиненими якостями своєї особистості і бажання внести до них зміну на краще [5, с. 14]. У процесі оволодіння мовно-комунікативною компетентністю самооцінка є засобом саморегуляції, оскільки вона виступає не тільки як одне з джерел інформації про стан сформованості значущих умінь, але і як засіб спонукання до їх вдосконалення, оскільки

здобувачі характеризуються певним рівнем самосвідомості, самостійності, а також мають навички самоаналізу, що дозволяє їм проводити оцінку власної особистості.

Найважливішими характеристиками самооцінки є її рівень та адекватність. Рівень самооцінки визначається рівнем досягнень особистості та ступенем сформованості у неї тих чи інших якостей, здібностей, можливостей, які вона для себе визначає. Це та сходинка, на яку ставить себе сама людина [6, с. 189]. Підвищення самооцінки – це шлях до якнайшвидшої адаптації здобувача в різних ситуаціях, показник зростання його задоволеністю собою, можливостями свого вдосконалення.

Адекватність самооцінки є однією з основних характеристик особистості і визначається розвиненим рефлексивним мисленням як здатність індивіда відчувати, переживати та усвідомлювати себе, свої дії та вчинки. Водночас здатність адекватно оцінювати досвід своєї реальної діяльності та реальні труднощі, з нею пов'язані, залежить від того, наскільки адекватно усвідомлює людина власні можливості, якості особистості відповідно до тих вимог, які до неї висуваються діяльністю та найближчим колективом [7, с. 97].

Оскільки самооцінка є лише суб'єктивною думкою здобувачів про сформованість їх мовно-комунікативної компетентності, як основи, що забезпечує найбільш об'єктивну оцінку рівня мовно-комунікативної компетентності, використовувалися експертні оцінки. Експертна оцінка, на відміну від інших методів, дозволяє кількісно оцінювати низку особистісних якостей здобувача, пов'язаних з його мовно-комунікативною компетентністю, що виявляється у безпосередній взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу.

Аналіз вищезазначеного показав, що педагогічний потенціал освітнього процесу в сукупності можливостей, здібностей, ресурсів, забезпечує продуктивність формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя, оскільки дозволяє створити мотиваційно-когнітивну, операційно-діяльнісну, ціннісно-рефлексивну основи цієї компетентності у процесі збагачення індивідуального мовного досвіду здобувача в умовах міжкультурної комунікації, структурні компоненти якого (когнітивний досвід, метакогнітивний досвід, інтенціональний досвід) є адресатом педагогічних впливів; розвинути суб'єктність майбутнього вчителя в результаті зміни форм суб'єкт-суб'єктної взаємодії (від спонукання до дії до самоорганізованої дії); перетворити та ускладнити характер пізнавальної діяльності здобувачів (від репродуктивної до евристичної до побудови здобувачами власної творчої мовної діяльності)

при використанні тріади засобів навчання (діалог культур, навчально-комунікативні ситуації, проекти).

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, педагогічний потенціал освітнього процесу у формуванні мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя є резервом освітнього простору і проявляється в поетапному створенні мотиваційно-когнітивної, операційно-діяльнісної, ціннісно-рефлексивної сфер мовно-комунікативної компетентності у процесі рефлексії здобувача в умовах міжкультурної комунікації. Визначено структуру особистісного потенціалу вчителя початкових класів: кваліфікаційний, психофізіологічний, навчальний, творчий, комунікативний та моральний потенціали.

Розкрито питання реалізації педагогічного потенціалу навчально-виховного процесу у формуванні лінгвокомунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Доведено, що проект – це самостійно спланована та реалізована переможцями робота, у якій мовленнєве спілкування впливає в інтелектуально-емоційний контекст їх комунікативно-пізнавальної діяльності. Встановлено зв'язок проекту з конкретною навчально-комунікативною ситуацією. Виявлено властивості навчально-комунікативної ситуації.

Встановлено, що головним у тріаді засобів формування лінгвокомунікативної компетенції є діалог. Розкривається сутність діалогу як особливого мовно-комунікативного середовища, що містить механізм становлення та самовиправдання особистості в умовах множинності культур.

Результати дослідження не є вичерпними і дозволяють визначити перспективи подальшого вивчення проблем, які пов'язані з обґрунтуванням впливу мовно-комунікативної компетентності на процес формування мовної культури майбутнього вчителя початкових класів, професійної самореалізації особистості, проектування нових методик і технологій розвитку мовно-комунікативної компетентності вчителя у професійній діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Авдимириць Н. В. Детермінанти розвитку комунікативно-діалогічної компетентності особистості в культурно-освітньому просторі. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Київ: Гнозис, 2018. № 6. Кн. 2. Т. II(80). С. 99–113.
2. Байдук Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи в сучасних умовах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2022. Вип. 2(26). С. 59–69.
3. Бірюк Л. Я. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і

технології: монографія. К., Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2009. 317 с.

4. Васенко В. В., Ковтун Н. І., Красюк Л. В. Формування професійної мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін. *Вісник науки і освіти*. 2024. № 2(20). С. 568–582.
5. Зінченко В. М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2015. 20 с.
6. Лопатинська Н. А. Мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції у студентів вищих навчальних закладів як складники фахової культури майбутнього корекційного педагога. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 5. С. 187–197.
7. Пальшкова І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах сучасного закладу вищої освіти. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. № 19. С. 95–99.
8. Слюсар М., Данилюк О. Формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у контексті професійної педагогічної підготовки. *Актуальні проблеми педагогіки і соціальної роботи: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. науковців, аспірантів та студентів (Луцьк, 16 травня 2018 р.)*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 204–206.

REFERENCES

1. Avdymyrets, N. V. (2018). *Determinanty rozvytku komunikatyvno-dialohichnoi kompetentnosti osobystosti v kulturno-osvitnomu prostori*. [Determinants of the development of communicative and dialogic competence of an individual in the cultural and educational space]. Kyiv.
2. Baidiuk, L. (2022). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly v suchasnykh umovakh*. [Formation of communicative competence of future primary school teachers in modern conditions].
3. Biriuk, L. Ya. (2009). *Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i tekhnolohii*. [Communicative competence of the future primary school teacher: theory and technology]. Kyiv.
4. Vasenko, V. V., Kovtun, N. I., Krasiuk, L. V. (2024). *Formuvannia profesiinoi movno-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly u protsesi vyvchennia fakhovykh dysyplin*. [Formation of professional linguistic and communicative competence of future primary school teachers in the process of studying professional disciplines].
5. Zinchenko, V. M. (2015). *Metodyka formuvannia movno-movlennievnykh kompetentnostei na zasadakh systemnoho pidkhodu uchniv starshykh klasiv himnazii*. [The method of formation of language and speech competences based on the system approach of students of senior classes of the gymnasium]. Kyiv.
6. Lopatynska, N. A. (2015). *Movna, movlennieva ta komunikatyvna kompetentsii u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv yak skladnyky fakhovoi kultury*

maibutnoho korektsiinoho pedahoha. [Language, speech and communicative competence of students of higher educational institutions as components of the professional culture of the future correctional teacher].

7. Palshkova, I. (2018). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh suchasnoho zakladu vyshchoї osvity*. [Formation of professional competence of future primary school teachers in the conditions of a modern institution of higher education].
8. Sliusar, M., Danyliuk, O. (2018). *Formuvannia movnokomunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly u konteksti profesiinoї pedahohichnoi pidhotovky*. [Formation of linguistic and communicative competence of the future primary school teacher in the context of professional pedagogical training]. Luts'k.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KUCHAI Tetiana Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, professor of the department of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2024 р.

УДК 159.923.2

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.10.030

ОРОС Ільдико Імріївна –

доктор філософії, доцент, президент
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7300-9362>
e-mail: ildiko@kmf.uz.ua

БІДА Олена Анатоліївна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти
та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>
e-mail: tetyanna@ukr.net

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна –

координатор початкової освіти,
старший викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1876-045X>
e-mail: pedagogia@kmf.uz.ua

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

ОРОС Ільдико Імріївна, БІДА Олена Анатоліївна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна. ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті доведено, що від дій лідерів, керівників, менеджерів залежить ефективне управління різними соціальними структурами, починаючи з груп, колективів підприємств, військових організацій і закінчуючи державою. Побудова будь-якого розвиненого суспільства об'єктивно зумовлює потребу в лідерах. Лідерський стиль управління організацією – тема, яка на слуху в багатьох керівників протягом останнього десятиліття. Потрібні нові гуманістично-орієнтовані молоді лідери, здатні до продуктивного співробітництва, продукування неординарних ідей, готові до прийняття рішень і несення відповідальності за себе та свою діяльність.

Ключові слова: лідерські якості, лідерський стиль управління, групи лідерських якостей та стилів, характеристики іміджу, студентська молодь.